

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий журнал

2023

№ 1 (122)

*Рекомендовано до друку та до поширення
через мережу Інтернет Вченою радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 7 від 23 березня 2023 р.)*

Дніпро
2023

Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2023. № 1 (122). 404 с.

Наукове видання • Засновник та видавець – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ • Свідоцтво про державну реєстрацію – КВ 20781-10581ПР від 08.05.2014 • Виходить 5-7 разів на рік • Тираж – 100 прим. • Адреса редакції: 49005, м. Дніпро, проспект Гагаріна, 26 • Сайт видання: visnik.dduvs.in.ua

Журнал включено до категорії «Б» переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (юридичні науки)
(додаток 4 до наказу МОН України від 28.12.2019 № 1643)

Журнал індексується в національних та міжнародних базах

(https://visnik.dduvs.in.ua/?page_id=405):

Електронний архів (репозитарій) Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського; Національний репозитарій академічних текстів (УкрНТД); Open Ukrainian Citation Index (OUCI); Google Scholar; CrossRef; Index Copernicus International; ResearchBib; WorldCat; BASE; Dimensions; EuroPub; ERIHplus.

DOI: 10.31733/2078-3566

Містить наукові статті вчених, викладачів і здобувачів університету, навчальних закладів системи МВС та інших центральних органів виконавчої влади, працівників правоохоронних органів. Розглянуто питання держави та права, окремих галузей законодавства, проблеми правоохоронної діяльності та юридичної освіти, надано інформацію про визначні події і дати наукового життя в галузі права.

Призначено для науковців, юристів-практиків, працівників правоохоронних органів та всіх, хто цікавиться питаннями науки і права.

Редакційна колегія:

д.ю.н., доц. **Андрій ФОМЕНКО**, голова (Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ);
д.ю.н., проф. **Лариса НАЛИВАЙКО**, заступник голови (Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ);
д.ю.н., проф. **Олександр ЮНІН** (Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ);
д.ю.н., проф. **Аріф ГУЛІЄВ** (Нац. ун-т «Одеська юридична академія», м. Київ);
д.ю.н., проф. **Олексій ДРОЗД** (Нац. акад. внутр. справ, м. Київ);
д.ю.н., проф. **Петро МАКУШЕВ** (Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро);
д.ю.н., проф. **Сергій ШАТРАВА** (Харк. нац. ун-т внутр. справ);
д.ю.н., проф. **Ірина ГРИЦАЙ** (Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ);
д.ю.н., проф. **Василь ІЛЬКОВ** (Дніпроп. окружний адмін. суд);
д.ю.н., проф. **Дмитро ПРИПУТЕНЬ** (народний депутат України);
д.ю.н., проф. **Віталій СЕРЬОГІН** (Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна);
д.ю.н., проф. **Юрій ФРИЦЬКИЙ** (ЦВК України, Ун-т «Україна», м. Київ);
д.ю.н., проф. **Михайло ЩЕРБАКОВСЬКИЙ** (Харк. нац. ун-т внутр. справ);
доц. **Міндаугас БІЛІУС** (Mindaugas BILIUS) (Ун-т Вітовта Великого, м. Каунас, Литва);
д-р права **Гедимінас БУЧЮНАС** (Gediminas BUCIUNAS) (Ун-т М. Ромеріса, м. Вільнюс, Литва);
доктор PhD **Єрбол ОМАРОВ** (Акад. правоохор. органів при ГПУ Республіки Казахстан);
д.ю.н., проф. **Амір АЛІЄВ** (Бакинськ. держ. ун-т, Азербайджан);
проф., PhD **Рафал ЛІЗУТ** (Rafał LIZUT) (Люблін. католицьк. ун-т ім. Івана-Павла II, Польща);
проф. **Анджей ПЯСЕЦЬКИЙ** (Andrzej PIASECKI) (Краківськ. пед. ун-т, Польща);
д-р права, проф. **Пауліна БЄШ-СРОКОШ** (Paulina BIEŚ-SROKOSZ) (У-н Яна Длугоша, Польща).

ISSN 2078-3566

© ДДУВС, 2023

© Автори, 2023

З М І С Т

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Євген Соболев

Діяльність апарату суду як правоохоронного органу
при здійсненні електронного правосуддя 8

Микола Веселов

Проблеми кваліфікації окремих військових адміністративних
правопорушень в умовах воєнного стану (на прикладі проступків,
передбачених ст. 172¹⁰ КУпАП) 13

Олександр Дудоров, Роман Мовчан, Дмитро Каменський

Кримінальна відповідальність за незаконне використання
гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації
та вдосконалення законодавства 21

Євген Курінний

Адміністративно-правове забезпечення інформаційної гігієни
під час воєнного стану в Україні 38

Марина Медведєва

Юрисдикційні імунітети держав у контексті відшкодування
росією шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії 44

Ігор Медицький

Кримінологічна оцінка наслідків (втрат) від збройної агресії проти України 52

Олег Муза

Організаційно-правові засади забезпечення
енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану 60

Василь Омельчук, Олександр Калініченко

Право на доступ до публічної інформації: сутність
та окремі проблеми в умовах воєнного стану 67

Олег Резнік

Щодо проблематики законодавчого врегулювання питань здійснення
повноважень сільського, селищного, міського голови у разі їх дострокового
припинення на період дії правового режиму воєнного стану в Україні 71

Садіг Тагієв, Михайло Пузирьов, Сергій Івашко

Негласні слідчі (розшукові) дії в умовах війни:
окремі теоретичні та практичні аспекти (частина I) 78

Віталій Грибан, Ксенія Невінчана, Біджасвіт Дас

Надзвичайні ситуації та їх наслідки у контексті
російсько-української війни 2022 року 84

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Аріф Гулієв, Марія Розова

Роль жіночого султанату в Османській імперії 90

Юрій Козар Базові засади розбудови інституту громадянського суспільства в Україні: європейський та вітчизняний досвід	95
Анатолій Француз, Олександр Лошихін, Наталія Камінська Соціальна цінність княгинь у період Київської Русі	102
Дарія Лазарева Міжнародна відповідальність держав	108
Олександра Нестерцова-Собакарь Докази за статутом цивільного судочинства 1864 року	113
Оксана Сокиринська, Інна Ковальчук Правовий аналіз військового конфлікту у Косово з точки зору дії міжнародного гуманітарного права	119
Олександр Талдикін Суверенітет: спроба класифікації	125

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВЕ ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ОКРЕМИХ СФЕР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Ольга Безпалова, Юлія Легеза Використання поліцією засобів масової інформації (медіа) для забезпечення безпеки дітей у цифровому просторі	130
Євген Легеза Особливості реалізації прав осіб з інвалідністю: зарубіжний досвід та напрямки удосконалення	135
Борис Логвиненко Цифровий простір у системі взаємодії Національної поліції України з медіа	140
Дмитро Припутень Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності судів	144
Ігор Алексєнко Коллективні трудові права у гіг-економіці України: проблеми їх реалізації	150
Валентин Дворник, Роман Опацький, Наталя Дев'яткіна, Сергій Ковальов Шлюб: ретроспективний огляд та перспективи	159
Лілія Золотухіна Значення дистанційної форми організації роботи для забезпечення інтересів працівників (на прикладі Нідерландів)	164
Ірина Дзюба Особливості судових дебатів у судовому процесі розгляду цивільної справи та їх специфіка	171
Цагик Оганісян Правове регулювання ліквідаційної процедури у справі про банкрутство юридичних осіб	178
Максим Шпак Особливості правової допомоги у цивільному процесі на стадії розгляду цивільних справ в судах першої інстанції	185

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ,
КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ

Василь Березняк Запобігання шахрайству в Інтернеті	190
Катерина Катеринчук Геноцид як форма насильства	197
Юрій Орел Щодо доцільності запровадження експерименту з виправлення і ресоціалізації засуджених	203
Максим Почтовий Кримінально-правова охорона честі та гідності особи у законодавстві України	210
Роман Каторкін Окремі питання кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 111-1 КК України	215
Олексій Крижановський Вплив обтяжуючих обставин на ступінь тяжкості кримінальних правопорушень проти власності корисливої спрямованості	222
Василь Франчук, Станіслав Єфтемій Досвід Республіки Польща у сфері кримінально-правової протидії перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу	227
Юлія Христова Стан наукової розробленості проблем кримінологічного захисту правосуддя в Україні	233

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ,
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, КРИМІНАЛІСТИЧНІ
ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ АСПЕКТИ

Євген Лук'янчиков, Борис Лук'янчиков, Ольга Микитенко Відеозапис як спосіб формування судових доказів	240
Ігор Пиріг, Сергій Прокопов Можливості використання криміналістичних обліків під час розслідування кримінальних правопорушень	245
Оксана Стрельченко, Ірина Булик, Ірина Бухтіярова Суб'єкти адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів	252
Світлана Тіщенко Особливості використання спеціальних знань під час розслідування масових заворушень	258
Вячеслав Білецький Правова регламентація оперативно-розшукової діяльності в Україні: стан та перспективи	264

Марина Демура Згода особи, яка має здійснити страхове відшкодування, на проходження лікування потерпілим в іноземній державі як форма конвенційної процедури в з'єднаному процесі	269
Андрій Захарко Недоліки в регламентації підстав закриття кримінального провадження	275
Юрій Крамаренко Окремі питання дотримання таємниці приватного спілкування під час кримінального провадження	281
Дмитро Санакоєв, Дмитро Худенко Генезис наукового забезпечення впровадження системи оцінки socsta в діяльності Національної поліції України	289
Олександр Христов Зарубіжний досвід правового регулювання використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності	299
Володимир Волошин Формування готовності майбутніх офіцерів оперативно-розшукових підрозділів до запобігання конфліктам у оперативному спілкуванні	309
Юрій Оверченко Дестабілізаційний вплив морського тероризму на світову продовольчу безпеку	315
Анатолій Шиян Використання матеріалів досудового розслідування під час судового розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції: теоретичні та практичні аспекти	322

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Володимир Вишня, Олександр Махницький, Біджай Кандел Розробка моделей систем багатокомпонентного дозування	331
Лариса Марценюк, Микола Гненний, Рікардо Фурфаро Розробка напрямів відновлення туристичної сфери України з урахуванням світових інновацій	339
Інна Ковальчук, Анна Пахомова, Вікторія Мельник Проблеми та тенденції розвитку систем трансферу технологій аграрних ЗВО: нормативний аспект	346

ЛІНГВІСТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ОСВІТНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ І ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юлія Родіна, Юрій Великий Про доцільність врахування в освітньому процесі тижневої рухової активності курсантів ЗВО	355
Олена Можаровська Навчання анотування іншомовних текстів як одного з видів спеціалізованої мовленнєвої діяльності	363

Юлія Синиціна, Олена Лук'яненко
SEO аналіз інтернет-комунікації закладів вищої освіти МВС України 369

Agie Andrasyah Isa, Ольга Олійник, Аліна Лукомська
Правові аспекти діяльності перекладача у кримінальному провадженні та деякі труднощі перекладу юридичної термінології 377

Сергій Петренко, Тетяна Трень
Професійна освіта поліцейських у навчальних закладах зі специфічними умовами навчання 384

Трибуна аспіранта

Владислав Бабенко
Гене́за кримінального процесуального законодавства щодо реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану 388

Максим Гаріфуллін
Наукові дефініції й практики законодавчого закріплення поняття «адміністративний акт»: вітчизняний та зарубіжний досвід 395

Олександра Горбаченко
Порівняльно-правовий аналіз досвіду України та Угорщини в питанні забезпечення зовнішніх функцій: сфера інвестицій 402

Інга Гудим
Характеристика системи суб'єктів адміністративно-юрисдикційних проваджень та її системоутворюючих ознак 407

Дмитро Карцигін
Підстави для відводу (самовідводу) прокурора, слідчого, дізнавача 413

Олексій Кессарійський
Підстави та процесуальний порядок проведення процесуальних дій до внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань для з'ясування обставин вчинення злочину 419

Дмитро Корнілов
Мобінг як негативне явище у сфері праці та шляхи його подолання через колективно-договірне регулювання трудових відносин 425

Вадим Мігалатюк
Про кримінологічне попередження злочинності 431

Павло Ткаченко
Кримінально-правова характеристика кваліфікуючих ознак самовільного залишення військової частини або місця служби 436

Анастасія Чепіжко
Закордонний досвід надання адміністративних послуг у сфері ліцензування об'єктів дозвільної системи 442

Наукове життя

Наукові заходи 447

Нові видання 472

Довідка про авторів 479

Stephen H. Boutcher. London ; New York : Routledge, 2000. P. 224. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203468326/physical-activity-psychological-well-being-ken-fox-steve-boutcher-stuart-biddle>.

27. Physical activity and mental health in a student population Philip Tyson, Kelly Wilson, Diane Crone, Richard Brailsford, & Keith Laws. *Journal of Mental Health*. December 2010. № 19(6). P. 492–499. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20812852/>.

28. The effects of physical fitness training on trait anxiety and physical self-concept of female university students. F. Hu'lya Ascı. *Psychology of Sport and Exercise*. 2003. № 4. P. 255–264. URL: <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/61901.pdf>.

29. Sport and globalization: transnational dimensions / ed. R. Giulianotti, R. Robertson. Malben : Blackwell publishing, 2008. 144 p. URL : https://www.academia.edu/7445318/Sport_and_globalization_transnational_dimensions.

ABSTRACT

Julia Rodina, Yuriy Velykyi. The expediency of taking into account in the educational process the weekly physical activity of university cadets. The article explores the self-esteem of the level of physical fitness for the chosen specialty, motivational priorities in the choice of sports, the regime of weekly physical activity of cadets of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. A contradiction has been established between the objective need for cadets to study a significant amount of information in a short time, with the solution of problems to improve the level of physical fitness, the development of professionally significant motor qualities, and the observance of healthy lifestyle factors.

The priority motives during the recreational physical activity of cadets are not preparation for future professional activities, but improvement of health, improvement of body shape, reduction of excess weight, active rest, communication with friends. Physical education classes of cadets of II and IV courses are not systemic in nature, without the necessary aerobic exercise, requires correction, development of special programs and complexes for the development of the muscles of the eye, hands of the fingers, forearm, neck, foot, lower leg, pelvis, spine, torso and breast-abdominal diaphragm.

The authors focused on the insufficient amount of recreational physical activity, the need for rational organization of classroom and extracurricular activities with cadets (students), taking into account motivational priorities in the choice of sports, developing special programs and physical complexes for the development of professionally significant motor qualities of applicants studying in the specialty «Law». The results of the study will be used in the formation of a system of specially organized motor activity of university cadets, taking into account their psychophysiological state, which is the prospect of further research.

Keywords: *cadets, physical fitness, motivational priorities, mode of physical activity.*

УДК 372.881.111.1

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-363-368

Олена МОЖАРОВСЬКА ©

кандидат педагогічних наук

(Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця, Україна)

НАВЧАННЯ АНОТУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЯК ОДНОГО З ВИДІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття порушує питання важливості формування навичок анотування іншомовних текстів з метою отримання майбутніми фахівцями необхідної у їхній професійній діяльності інформації. Наголошено на необхідності формування вміння працювати зі словниково-довідниковою літературою. Окреслено мотиви, що змушують майбутніх фахівців технічної та юридичної галузей вчитися знаходити необхідну інформацію й використовувати її за допомогою анотування різноманітної фахової науково-технічної та юридичної літератури.

Зазначається, що анотація є короткою характеристикою змісту твору, друкованої статті чи рукопису. Вона являє собою стислу описову характеристику першоджерела. У ній розкривається тематика даної публікації без повного розкриття її змісту. Анотація дає відповідь на питання, що

© О. Можаровська, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1095-3142>

mozharovskaya1968@gmail.com

йдеться у первинному джерелі інформації.

Анотування іншомовних текстів – це спеціалізований вид мовленнєвої діяльності реферативного жанру, тісно пов'язаний із читанням та письмом, в результаті якого здійснюється аналітико-синтетична обробка наданої інформації. У процесі інформаційної обробки вихідного тексту створюється новий скомпресований текст мовою перекладу. Автор підкреслює, що анотування тексту – складний творчий процес, куди входять смисловий аналіз тексту, ви členовування одиниць основної інформації, її оцінка та синтез. Для виконання таких завдань необхідно добре володіти іноземною мовою, вміти читати тексти із загальним охопленням змісту і мати достатні знання у відповідній галузі.

Ключові слова: анотування, іншомовні джерела, читання як вид іншомовної мовленнєвої діяльності, компетенції, формування вмінь.

Постановка проблеми. Опанування іноземної мови є невід'ємною складовою підготовки сучасного фахівця технічної та юридичної галузей. Основне завдання навчання іноземним мовам у технічних та юридичних освітніх закладах – підготовка студентів до їх використання у майбутній професійній діяльності. Воно передбачає: вивчення як письмової, так і усної форм спілкування в умовах професійно орієнтованої комунікації, розвиток продуктивних і рецептивних умінь та навичок практичного володіння видами іншомовної мовленнєвої діяльності (читання, анотування, письмове мовлення, переклад, аудіювання, говоріння). Важливо навчити користуватися необхідними джерелами іншомовної літератури за фахом у практичних цілях та вмінню висловлюватись іноземними мовами з питань, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю. Сформованість іншомовної комунікативної компетенції у майбутнього фахівця дозволяє йому використовувати мову, що вивчається, як засіб професійно орієнтованого та міжособистісного спілкування на базі сформованих академічних і соціально-особистісних компетенцій, отриманих мовних та професійних знань для подальшої освіти, включаючи й безпосередній процес самоосвіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблемою зв'язку іншомовного читання з різними видами іншомовної мовленнєвої діяльності займалося багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як О. Бігич, Г. Борецька, К. Вороніна, Г. Гребінник, Г. Комова, Л. Смелякова, Л. Шапошнікова, Л. Яценко, Ch. Edelhoff, I. Gray, W. Hatfield, J. Scrivener.

Мета статті полягає в дослідженні актуальної проблеми формування навичок анотування для отримання необхідної інформації з іншомовних науково-технічних та юридичних джерел.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать сучасні дослідження, одним із центральних завдань на 1-му та 2-му ступенях навчання іноземній мові в технічних та юридичних закладах освіти є опанування вміння читати та розуміти оригінальну літературу й інформацію у вигляді перекладу, реферування або анотації [1; 4; 5]. Однак завдання формування навичок та розвитку умінь роботи з іншомовними текстами (1-й ступінь навчання), з іншомовними джерелами та відповідною літературою (2-й ступінь навчання) не завжди реалізується потрібною мірою на практиці. Читання як один із видів іншомовної діяльності входить у сферу комунікативно-суспільної діяльності здобувачів освіти, забезпечуючи одну з форм письмової вербальної комунікації. У житті читанню літератури за фахом належить важлива роль. Воно відображає конкретні завдання навчальної діяльності та професійно орієнтованої комунікації, безпосередньо пов'язане з пошуком необхідних джерел інформації та необхідних даних, а також націлене на зіставлення інформації, що витягується, з уже наявною на базі діяльнісного результату навчання та сформованих компетенцій. Фахівець повинен уміти логічно, аргументовано та грамотно будувати висловлювання іноземною мовою. Поєднуючи базові елементи (знання, вміння, навички та особисті якості) в одне ціле, він повинен мати такі компетентні якості:

- готовність до комунікації у письмовій та усній формах для вирішення завдань професійної спрямованості;
- навички роботи з іншомовними текстами, першоджерелами, технічною літературою;
- здатність самостійно набувати, розширювати та використовувати нові знання за допомогою сучасних інформаційних технологій, застосовувати їх на практиці.

Як і в майбутній практичній діяльності, студентам для вирішення поставлених перед ними завдань під час читання технічних та юридичних текстів різних жанрів

(тексти загального технічного та юридичного характеру, публікації та довідники, технічна та юридична документація, діагностика, заявки на винахід, опис креслень, реклама, патенти, інструкції, монографії, наукові видання, збірники, статті) часто доводиться працювати водночас не з одним, а кількома текстами. У залежності від ситуації вони здійснюють пошук необхідних джерел інформації шляхом швидкого перегляду запропонованих матеріалів, потім відбирають ті фрагменти, що є суттєвими для їхньої подальшої роботи, і вже після розпочинають пошук та вивчення інформації, необхідної для вирішення поставленого завдання. Відкриваючи сучасним фахівцям доступ до провідних джерел інформації, зріле читання виступає одним із основних засобів задоволення навчальних та науково-пізнавальних потреб здобувачів освіти. Читання як об'єкт навчання є одним із видів свідомої і цілеспрямованої науково-педагогічної діяльності викладача та студента, спрямованим на компетентнісне оволодіння певним інструментарієм у процесі вирішення навчальних завдань, метою якого є отримання бажаного результату [4]. Змістовну сторону цієї інтелектуальної навчальної діяльності утворює сама мета та її результат, на досягнення якого вона спрямована, а також умови її перебігу та засоби досягнення результату. Кінцевою метою читання науково-технічного або юридичного тексту є його комплексне розуміння (або певний ступінь його розуміння), безперервне поповнення вокабуляра за рахунок найбільш частотної спеціальної термінології та загальноживаної лексики. Очікуваний результат читання визначає кількість інформації та характер її переробки. Ситуації читання професійно орієнтованих текстів бувають різними. Вони залежать від мети читача, що визначає обсяг інформації, що видобувається. Особливої значущості в цьому випадку набуває володіння професійною термінологією в тій чи іншій галузі знання та тип читання тексту. Прикладами завдань можуть бути, зокрема, такі:

- швидко переглянути текст (інструкцію, довідник, патент, договір) і визначити, про що йдеться в ньому, яка тематика висвітлюється, або пояснити його назву;
- прочитати текст, порівняти два або три резюме/дві або три анотації та виявити, яке/яка з них найбільш адекватно передає зміст прочитаного матеріалу;
- уважно прочитати текст і знайти всі формулювання, що стосуються договору, контракту, угоди, постанови, статутних документів, свідоцтва, заяви, доручення, сертифікату; струму, двигуна, відеокарти, оперативної пам'яті, калібратора (тахометра, омметра, амперметра, вольтметра) тощо.

Залежно від реалізованої мети під час навчання читання людина отримує певну частку інформації, меншу чи більшу її частину. Поряд із традиційним перекладом, під яким ми розуміємо певний вид перекладацької діяльності, спрямований на передачу нового повідомлення вихідного тексту у поєднанні з термінологічною точністю основних понять, широкого поширення набули такі його види, як анотування та реферування.

Анотація (від лат. *annotatio* – зауваження) – коротка характеристика змісту твору, печатки чи рукопису. Вона являє собою стислу описову характеристику першоджерела, розкриває тематику тієї чи іншої публікації без повного розкриття її змісту. Анотація дає відповідь на питання, про що йдеться у первинному джерелі інформації.

Анотування та реферування належать до аналітико-синтетичних процесів, сутність яких полягає в інформаційній компресії певного документа, що дозволяє отримувати вторинну інформацію у вигляді відповідно анотації та реферату [2, с. 4].

Взагалі, анотування науково-технічних та юридичних іншомовних текстів – це спеціалізований вид мовної діяльності, тісно пов'язаний із читанням, у результаті якого здійснюється аналітико-синтетична обробка спеціалізованої інформації. У процесі інформаційної обробки вихідного тексту створюється новий компресований текст мовою перекладу. Анотація тексту – складний творчий процес, що охоплює смисловий аналіз тексту, вичленування одиниць основної інформації, її оцінку та синтез. Вона має розкрити основну ідею, лаконічно передати спрямованість твору, тексту, статті, дати характеристику змісту. Здатність відволіктися від другорядної інформації, побачити головне, виходячи часто лише з підтексту, і у стислій формі передати зміст є одним із необхідних комунікативних умінь. Щоб упоратися з цим завданням, той, хто навчається, повинен добре володіти іноземною мовою, вміти читати тексти із загальним охопленням змісту і мати достатні знання у відповідній галузі знань.

Анотування у скомпресованому вигляді містять відносно докладні відомості про

такі характеристики вихідного тексту, як його призначення, тематична спрямованість, смислова цілісність та методи дослідження. Опанування навичками анотування сприяє значному підвищенню рівня знань із іноземної мови, воно дозволяє швидко орієнтуватися у знаходженні літератури за фахом і не витратити багато часу на переклад, уточнюючи смислові структури різних професійних понять із перекладним текстом, його змістом. У повсякденній практиці фахівців різного профілю часто виникає необхідність короткого усного чи письмового викладу змісту іншомовних матеріалів, що передають важливу інформацію рідною мовою. Діапазон використання інструкції, однією з основних призначень якої виступає ефективне поширення науково-технічної або юридичної інформації, є досить широким. Будучи найбільш економічним засобом ознайомлення з першоджерелами, дані різновиду вихідних текстів, так звані вторинні тексти, використовуються в інформаційних потоках, забезпечуючи поширення необхідної інформації, і виступають як засоби надання інформації користувачам у міжнародному масштабі. Анотування відбиває процес інформаційної аналітико-синтетичної обробки первинного тексту. Це те, що можна прочитати у вихідному тексті. В інструкції зміст вихідного тексту передається максимально коротко, як правило, простими словами, що забезпечує високий рівень узагальнення та абстрагування основного змісту (логосу) первинного тексту. Відмінною рисою анотації як вторинного тексту є лаконічність мови та строга логічна структура тексту, наявність спеціальних штампів та постійне використання спеціальних кліше на кшталт: The title of the text is...; The text (article, paper) deals with...; The text provides the readers with some data on...; Much attention in the text is given to...; It is especially noted that...; In this text the matter is...; ... are noted...; It is referred to...; The question is...; The point in the text is that...; The text is of great help to...; The text draws our attention to...; Moreover/next...; It should be stressed that...; ... are discussed...; First...; As a result...; On the whole...; In conclusion Анотація спеціального навчального тексту розглядається нами як один із видів перекладу, що є короткою характеристикою оригіналу, що викладає його зміст, денотат, перелік основних питань чи професійних проблем, котрі відображено у тексті, та його призначення. Обсяг анотації зазвичай не перевищує кількох простих речень (приблизно 100-300 друкованих знаків, до 3-5 рядків друкованого тексту). Анотація відповідає на питання про зміст вихідного тексту, а також відображає три основні компоненти: а) стисла характеристика тексту; б) мета, намір та задум автора; в) адресат первинного тексту. Анотацію складають рідною чи іноземною мовою. Якщо йдеться про анотацію на наукову книгу, монографію чи наукову роботу, дисертацію, то її обсяг може сягати 200 слів. Зазвичай вона йде безпосередньо за вихідними даними роботи. При складанні інструкції на навчальний текст рекомендується дотримуватися такої послідовності:

- спочатку потрібно написати назву тексту (вказують прізвище та ініціали автора тексту, якщо такі є);
- далі викласти короткий зміст тексту кількома реченнями, тобто написати, про що йдеться у цьому тексті; перерахувати питання, що розглядаються в ньому, і вказати, для кого він призначений (якщо така інформація в тексті є);
- якщо це наукова книга чи журнал, то вказати також місто, де цю книгу видано, видавництво, рік видання, кількість сторінок, таблиць, малюнків, бібліографічних назв; номер журналу тощо.

Наведемо приблизний приклад анотації навчального тексту «Ernest Резерфорд». У ньому описується наукова діяльність Е. Резерфорда, який відкрив альфа- та бета-промені, створив теорію радіоактивності та запропонував планетарну модель атома. The title of the text is «Ernest Rutherford». This text deals with the achievements, activity and researches of a famous physicist who discovered alpha- and beta-rays, developed the theory of radioactivity. Much attention in the text is given to the introduction of the atom planetary model.

На відміну від реферату, що викладає суть матеріалу першоджерела, інструкція не передає цілісного змісту вихідного тексту. Зазвичай у ній наводиться стисла характеристика об'єкта, що розглядається, а не якісь конкретні дані про те чи інше явище або обладнання. Вона дає коротку, але необхідну тематичну інформацію оригінального тексту, допомагаючи цільовій аудиторії знайти довідковий матеріал, що відображає зміст документа. У зв'язку з цим можна висловити думку, що анотація стоїть ближче до індикативного реферату, котрий містить найголовнішу інформацію: адресат, ціль, методи, результат та висновки. Усі другорядні деталі в ній опускаються. Такі

анотації публікуються в реферативних журналах. Вони відображають коротку, але достатню для фахівця інформацію про виконану роботу, що стане йому у нагоді під час підготовки проєкту, написання диплома, дисертації.

Анотації класифікують: 1) за цільовим призначенням та змістом: довідкові (описові) та рекомендаційні; 2) за повнотою охоплення анотованого джерела та читацьким призначенням: загальні та спеціалізовані.

Під час реферування та анотування жанрових різновидів науково-технічної та юридичної літератури переважно використовують довідкові інструкції. Такі інструкції по суті становлять структурований змістовний аспект тексту, що характеризує роботу в цілому і фокусує увагу читача на узагальненому викладі об'єкта, що описується, та його основних властивостей. Тексти такого роду відповідають логіці опису об'єкта в компактній формі й укладаються у певні межі прийнятих міжнародних стандартів. Чіткість, логічність, зв'язаність і цілісність інструкції як вторинного тексту є творчим інтелектуальним процесом, що вимагає володіння професійним читанням із загальним охопленням розуміння прочитаного задля відтворення й узагальнення змісту першоджерела та оформлення відповідної інструкції.

Завданнями щодо цього виду роботи зі спеціалізованими текстами можуть бути такі: 1. Складіть логічний план тексту та розгорніть його в письмову інструкцію; 2. Виділіть послідовні пункти логічного плану написання інструкції, угоди, контракту, апеляційної скарги, клопотання, ухвали, розпорядження, звіту, положення; 3. Знайдіть в одному з абзаців тексту ключову пропозицію, ідею або вислів, що можуть бути заголовком для всього тексту; 4. Знайдіть та позначте ті абзаци тексту, що містять конкретну інформацію про двигуни (бензинові, дизельні, газові, гібридні) та їхні переваги; 5. Визначте кількість основних фактів, викладених у тексті; узагальніть кожен абзац тексту однією пропозицією, рекомендацією, порадою; 6. Знайдіть у кожному абзаці тексту головну, додаткову та роз'яснювальну інформацію про автомобільні двигуни, умови контракту, договору або угоди; 7. Знайдіть та зачитайте пропозиції, що містять інформацію про програми-архіватори 7-Zip та WinRAR; 8. Перефразуйте ключові речення кожного абзацу, використовуючи граматичні та лексичні трансформації; 9. Виділіть ключові слова та словосполучення у кожному абзаці тексту; 10. Прочитайте текст. Знайдіть у кожному абзаці ключові слова, напишіть інформативні центри абзаців. Використовуючи зроблені виписки, усно/письмово відновіть інформацію, що відображає типологію анотацій; 11. Прочитайте 2-4 анотації, визначте вид анотації та аргументуйте свою відповідь; 12. Напишіть інструкцію до тексту (огляду, доповіді, статті, розділу підручника, монографії, патенту) за своєю спеціальністю.

Узагальнюючи вищевикладене, підкреслимо, що інструкція як компресований вид вихідного тексту не дублює його назву, а навпаки, розкриває і конкретизує його. Під час складання тексту інструкції пропонується виключати надмірні дані та коментарі, різні судження та оцінки емоційного плану; не включати розмовні фрази, і навіть ускладнені синтаксичні конструкції. Анотацію рекомендується писати з урахуванням складеного плану вихідного матеріалу. Основні положення плану зводять до мінімальної кількості пропозицій. Максимально допустимий обсяг інструкції науково-технічної документації з явно вираженою інформативною функцією становить приблизно 500 друкованих знаків; у цілому, довідкові інструкції не повинні перевищувати 800-1000 друкованих знаків. В інструкції не використовуються, як правило, ключові фрагменти анотованого тексту, а наводяться формулювання автора інструкції.

Висновки. Підбиваючи підсумок, підкреслимо, що всі види анотацій націлені на актуальність викладеного питання, його предметний характер (цільова установка та завдання), методи (способи дослідження, отримання та розробки матеріалу), результати та висновки з матеріалу, що викладається без втрати істотного сенсу в процесі аналітико-синтетичної переробки вихідного тексту. Отже, як ми бачимо, у результаті сформованих навичок анотування технічних текстів майбутній фахівець набуває здатності та можливості працювати з професійно значущими матеріалами, самостійно знаходити та виділяти необхідну в подальшій роботі іншомовну інформацію.

Перспективи подальших досліджень бачимо у пошуку нових методів та форм навчання анотуванню іншомовних технічних та юридичних текстів, а також способів їх реалізації під час викладання професійно орієнтованої іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Борецька Г. Е. Методика формування іншомовної компетентності у читанні. *Іноземні мови*. № 3(71). 2012. С. 18–27.
2. Вороніна К. В. Основи перекладацького анування та реферування текстів різних типів і жанрів : навч. посібник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. 120 с.
3. Драпалюк Г. С., Пиндик Н. І. Розвиток та формування мовленнєвої компетенції в письмі. *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : тези доповідей XVII наукової конф. з міжнародною участю* (м. Харків, 2 лютого 2018 р.). 2018. С. 46–48.
4. Шапошнікова Л. М. Особливості формування іншомовної компетентності у читанні як одного з методів самостійної роботи студентів. *Педагогічний дискурс*. № 14. 2013. С. 457–461.
5. A Common European Framework of Reference for Languages Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg, 2001. 264 p.

Надійшла до редакції 17.03.2023

References

1. Boretska, H. E. (2012) Metodyka formuvannya inshomovnoi kompetentnosti u chytanni [Methods of formation of foreign language competence in reading]. *Inozemni movy*. № 3(71). pp. 18–27. [in Ukr.].
2. Voronina, K. V. (2013) Osnovy perekladatskoho anotuvannya ta referuvannya tekstiv riznykh typiv i zhanriv [Basics of translation annotation and abstracting of texts of various types and genres] : navch. posibnyk. Kharkiv : KhNU imeni V.N. Karazina. 120 p. [in Ukr.].
3. Drapaliuk, H. S., Pyndyk, N. I. (2018) Rozvytok ta formuvannya movlennievoi kompetentsii v pysmi [Development and formation of speech competence in writing]. *Karazinski chytannia: Liudyna. Mova. Komunikatsiia : tezy dopovidei XVII naukovoї konf. z mizhnarodnoiu uchastiu* (m. Kharkiv, 2 liutoho 2018 r.). pp. 46–48. [in Ukr.].
4. Shaposhnikova, L. M. (2013) Osoblyvosti formuvannya inshomovnoi kompetentnosti u chytanni yak odnogo z metodiv samostiinoi roboty studentiv [Peculiarities of the formation of foreign language competence in reading as one of the methods of students' independent work]. *Pedahohichniy dyskurs*. № 14. pp. 457–461. [in Ukr.].
5. A Common European Framework of Reference for Languages Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg, 2001. 264 p.

ABSTRACT

Olena Mozharovska. Teaching annotating foreign texts as one of the types of specialized speaking activity. The article raises the issue of the importance to form the skills of annotating foreign language texts in order to obtain the information necessary for future specialists in their professional activities. The need for the ability to work with dictionary and reference literature is emphasized. The motives that force future specialists of technical and legal fields training to find the necessary information and use it with the help of annotating different kinds of scientific, technical and legal literature are described. The author points to the necessity of forming the summarization skills for obtaining the information from foreign scientific and technical sources. The motives that make future specialists in the technical field learn to find the necessary information and obtain it by annotating scientific and technical literature are presented. The reasons that encourage future industry technicians to be able to quickly find and annotate some necessary information from scientific literature are listed.

It is meant that the annotation is a short description of the work, the printed article and the manuscript. It is a brief descriptive characteristic of the primary source. The subject of this publication is revealed without further disclosure to the reader. An abstract gives an indication of the nutrition that the primary source of information should have.

Mastering the skills of annotation leads to a significant increase in the level of foreign language knowledge: it allows to quickly navigating the special literature; not to spend a lot of time on translation, clarifying the semantic structures of technical concepts with the translated text, its content. The author also emphasizes that annotation reflects the process of information analytical and synthetic processing of the primary text.

Keywords: *annotation, foreign language sources, reading as a type of foreign language speech activity, competences, skills formation, annotation types.*